

ရခိုင်ညွန့်ဖူး မြို့မြောက်ဦး

အနားသောက်ချေ

ငွေတာရီမဂ္ဂဇင်း၊ ၁၉၇၁ ခုနှစ်၊ စက်တင်ဘာလ၊ အမှတ် ၁၃၅၊ နှာ ၆၆-၆၇ ထိ။

စစ်တွေမြို့မှ ကစ္ဆပနဒီ(ကုလားတန်)မြစ်ကြောင်းအတိုင်း ဆန်တက်သွားလျှင် မိုင် ၄၀ အကွာ၌ မြို့ဟောင်းမြို့နယ်သို့ ရောက်၏။ မြို့ဟောင်းကား ရခိုင်ဘုရင်မင်းတို့နောက်ဆုံး စိုးစံခဲ့သော မြောက်ဦးနေပြည်တော်ပင်တည်း။ မြို့ရိုး၊ နန်းရိုး၊ မြို့တော်ရာ၊ နန်းတော်ရာ၊ တံတိုင်းဝင်း၊ ဘုရားတန်ဆောင်း၊ စေတီပုထိုး စသည်များက မြောက်ဦးမြို့တော်အကြောင်းကို ပြန်လည် ပြောပြနေကြ၏။

"မည်ပြည်တွင်၊ ရေကြည်မြမြ၊ ချမ်းအေးလှသား၊ ကစ္ဆပနဒီ၊ မိုင်းရီရီလျှင်၊ မြစ်ဆီလက်ျာ၊ ရှေ့မျက်နှာဝယ်၊ ပြည်ဘာမဏ္ဍိုင်၊ ချက်ခရိုင်ဟု၊ ရခိုင်ညွန့်ဖူး၊ မြို့မြောက်ဦးတွင်၊ မည်ထူးသမုတ်၊ တည်ထွင်ခုတ်လျက်၊ တည်လုပ်သည်နှစ်၊ သကရာဇ်မူ၊ ရာခုနှစ်ခု၊ ကိုးဆယ်ပြုသား၊ နှစ်ခုစွန်းတွင်၊ ထီးနန်းကစ၊ ကြငှန်းချလျက်၊ မင်းလှစောမွန်၊ အုပ်စိုးစံ၏" (ရခိုင်ရာဇဝင်လင်္ကာမှ)

မြောက်ဦးမြို့တော်ကို ကောဇာ ၇၉၂ ခုနှစ်(ခရစ် ၁၄၃၀)တွင် မင်းစောမွန် စတင်တည်ထောင်ခဲ့သည်။ မြောက်ဦးတည်မည့်အရပ်တွင် သမီးယောက်မနစ်ဦးတို့ ငါးသယ်ကြစဉ် မြောက်ဦးဝသဲဟူသော အချိုအချ ခေါ်ပြောသံကို ကြားရ၍ မြောက်ဦးဟုတွင်သည်ဟုဆိုကြ၏။ မြို့သစ်တည်ရန် တောင်ညိုတောင်၊ ကုက္ကားတောင်နှစ်လုံးကို တူးဖွဲ့မြေညှိသောအခါ ရွှေဥဒေါင်းဥကို မျောက်စောင့်၍ နေသည်ကို တွေ့ရသဖြင့် မျောက်ဥ(မြောက်ဦး)တွင်သည်ဟု အချို့က ဆိုကြ၏။

မင်းစောမွန်သည် မြောက်ဦးနန်းတော်ကို ကျောက်အုတ်တို့ဖြင့် စတင်တည်ဆောက်ခဲ့၏။ မြောက်ဦးမြို့တော်တည်ဆောက်မှုလုပ်ငန်းမှာ မြော်မှန်းသလောက် မပြီးစီးမီ မင်းစောမွန် လွန်တော်မူလေ၏။ ညီတော်မင်းသားက အရိုက်အရာကို ဆက်ခံပြီး မြို့တော်ကို တောင်ဘက်သိင်္ဂနဒီချောင်းတဖက်ခြားရှိ ဝသဲအရပ်ထိ တိုးခဲ့သည်။

ကောဇာ ၈၂၀ ခုတွင် အုပ်စိုးစံသော ဘစောဖြူမင်းသည် မြို့တော်ကို ပို၍ ကျယ်ပြန့်စွာ ချဲ့ထွင်၏။ မြို့တော်အနောက်အရပ် ဒိုင်းကြီးအထိ တိုးခဲ့လေသည်။ မြို့တော်နှင့်နန်းတော် ပိုမိုကြီးမားနိုင်ခဲ့လှပအောင် ဆောင်ရွက်ခဲ့သောမင်းမှာ ကောဇာ ၈၉၄ ခုနှစ်တွင် နန်းတက်တော်မူသော မင်းဗားကြီးမင်း ဖြစ်၏။ မြေတွင်းနန်းတော်ဆောင်များနှင့်အပြင်နန်းတော်ဆောင်များကို အတွင်းဘက်မှ အုတ်၊ အပြင်မှ ကျောက်များဖြင့် ပြုပြင်တည်ဆောက်ခဲ့သည်။ မြို့တံတိုင်းများကို ချဲ့ထွင်ကာ အခိုင်အခံ ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ မြို့တော်၏ ဂုဏ်အင်္ဂါနှင့်ညီအောင် တံခါးကွေ့၊ တံခါးကောက်၊ ရေလှောင်မြောင်း၊ တန်ဆောင်း၊ ပြအိုး၊ ပစ္စင်၊ ရင်တားတို့ ကြီးကျယ်ခမ်းနားစွာ စီရင်တော်မူသည်။ ရေကျုံး၊ ညွန်ကျုံး၊ ကျုံးခြောက်၊ ကျုံးပင်လယ် စသည်ဖြင့် အနေအထား ကျနသေသပ်စွာ အကာအရံ တားဆီးသည်။ တာတမံဆည်မြောင်း၊ ရေနုတ်မြောင်း၊ ကျုံးကြီးစသည်တို့နှင့်မြို့တော်ကို ပိုမိုလုံခြုံစေခဲ့သည်။

(စကားချပ်။ ။)ဤအကြောင်းနှင့်ပတ်သက်၍ ရာဇဝင်ဆရာကြီး ဒီ၊ ဂျီ၊ အီးဟောက "မြို့ဟောင်းမြို့တော်သည် အရှေ့တိုင်းဗင်းနစ်မြို့ဖြစ်ပြီး ယခုခေတ်ရှိ ဘန်ကောက်မြို့ကဲ့သို့ တူးမြောင်းများ၊ ကန်များ၊ ပင်လယ်နှင့်ဒီတက်ဒီကျ ရှိသောမြစ်များနှင့်ဆက်စပ်ထားလေ၏။ ထိုမြို့၏အပြင်ဘက် မြို့ရိုးအားလုံးအရှည်သည် ၁၂ မိုင်လောက်ရှိ၏"ဟု ရေးသားခဲ့သည်။)

မင်းဗားကြီးသည် တာပေါင်းခုနစ်ရာကို သတ်မှတ်၍ မြို့ရံပေါင်း ၁၁ မြို့ကို မြို့တော်ပတ်လည်တွင် တည်ထောင်ခဲ့၏။ အရှေ့ဘက်မှစပြီး လက်ျာရစ်လှည့်ပတ်ကာ မြို့စားအသီးသီး ခန့်ထားပေးလျက် စံနစ်တကျ တည်ထားခဲ့သည်။ ၎င်းတို့မှာ အစီအစဉ်အတိုင်း ရန်အောင်မြို့၊ သံလျင်မြို့၊ မြတောင်မြို့၊ ကုလားမြို့၊ သာယာမြို့၊ တလက်တောင်မြို့၊ ပိန်းနဲတောင်မြို့၊ နတ်တောင်မြို့၊ သျှမ်းတောင်မြို့၊ အင်ကြင်းတောင်မြို့၊ ကျားခုတ်တောင်မြို့များ ဖြစ်ကြ၏။

မင်းစောလှမင်း(ကောဇာ ၉၁၈-၉၂၆)လက်ထက်တွင် ငွေတောင်မြို့၊ တောင်ဖြူမြို့၊ မြို့လှမြို့ဟူသော မြို့ရံသုံးမြို့ကို ထပ်၍ တည်ချပေးခဲ့သည်။ စကြာဝတေးမင်း(၉၂၆-ခုနန်းတက်သည်)လက်ထက်တွင် အရှေ့တောင်အရပ်ရှိ ပေါက်ဆိန်တောင်ကို ဖြတ်ပိုင်း တူးထွင်မြေညှိ၍ မြို့ရံအဖြစ် ကောင်းစွာစီရင်သည်။ မင်းဖလောင်း၊ မင်းရာဇာကြီး၊ မင်းခမောင်း၊ မင်းဟရီစသည့်မင်းများလက်ထက်၌ကား မြို့တော်မှာ ပြုပြင်မွမ်းမံ၍ ပိုမိုကြီးကျယ် ကျယ်ပြန့်ခဲ့သည်။

"ပန်းမဇူကြိုင်ကြိုင်မွိုး၊ အိမ်ခြံစာရင်းပီး"ဟု ရှေးက စပ်ဆိုထားခဲ့သည့်အတိုင်း မြောက်ဦးမြို့တော်၏အိမ်ခြံစာရင်းမှာ ၅ သိန်းပင်ကျော်ခဲ့သည်။ "မြောက်ဦးမရောက်၊ ဗောင်းဒွတ်လောက်က၊ ပြန်လတ်ပြီး"ဟု စပ်ဆိုကြသည့်အတိုင်း မြို့တော်မှာ ကြီးကျယ်လွန်းရကား မြို့တော်သို့မရောက်မီ သင်္ဘောဆိပ်လမ်းဗောင်းဒွတ်တလျှောက်သို့ ရောက်မီလျှင်ပင် မြို့တော်ရောက်ပြီဟု ထင်မှတ်မှား၍ ပြန်လှည့်လာကြသည်။

နန်းတော်ကို ကျောက်တံတိုင်း သုံးထပ် ကာရံထားသည်။ အမြင့်ဆုံးတံတိုင်းက အနိမ့်ဆုံးမှစ၍ တဆင့်တဆင့် ကလပ်ကဲ့သို့ မြင့်တက်သွားသည်။ အထက်ဆုံး တတိယတံတိုင်းအလယ်ဗဟိုပြင်၌ နန်းတော်ကို တည်ထားဆောက်လုပ်ခဲ့သည်။ နန်းတော်၊ မြို့တော်၊ တံတိုင်း၊ မြို့ရိုးများသည် ကျောက်အုတ်များဖြင့် တည်ဆောက်ထား၏။ နန်းတော်ရာ၏ အကျယ်အဝန်းမှာ ဥဿဘ ၄၀ ရှိ၏ဟုဆိုထားခဲ့၏။ ပေအားဖြင့် တွက်ချက်လျှင် ၈၄၀၀ ပေခန့်ရှိသည်။ ဝင်းတံတိုင်း သုံးထပ်ဆိုလျှင် ပေပေါင်း (၈၄၀၀x၃=၂၅၂၀၀) ကျယ်ဝန်းသည်။ (ကျောက်စာဝန်ဟောင်းဦးလူဖေဝင်း၏ တိုင်းတာချက်အရ တတိယထပ် အပေါ်ဆုံးတံတိုင်းသည် မြေပြင်အထက်ပေ ၅၀ မြင့်တက်လျက် ရှိသည်။ အလျားအားဖြင့် အနောက်မှ အရှေ့သို့ ပေ ၁၇၅၀ ခန့်ရှည်လျားသည်။ အနံမှာ မြောက်မှ တောင်သို့ ပေပေါင်း ၁၇၀၀ နီးပါး ကျယ်ဝန်းသည်။ ဤကား စကားချပ်)

မြောက်ဦးမြို့တော်သည် အနောက်နိုင်ငံများနှင့်လည်း ရေလမ်းခရီးအားဖြင့် ဆက်သွယ်ခဲ့သည်။ ဗောင်းဒွတ်သဘောဆီပိကမ်း၌ ဒတ်ချ်၊ ပေါ်တူဂီ၊ အရှေ့အိန္ဒိယကျွန်းစုများမှ သင်္ဘောများနှင့်ပြည့်နှက်နေခဲ့သည်။ သီရိသုဓမ္မရာဇာမင်း လက်ထက် ဆီဗာစတီယေယိုဖားသားမင်းနရစ်(ခရစ် ၁၆၃၀၊ ကောဇာ ၉၉၁)ရောက်ရှိခဲ့သည်။ ၎င်းက မှတ်တမ်း၌ "မြောက်ဦးမြို့တော်ကို ထိုအချိန်က မြို့၏ပမာဏနှင့်ကြွယ်ဝချမ်းသာခြင်းများမှာ ကမ္ဘာ့အနောက်ဖက်ရှိ အမ်စတာဒမ်မြို့တော်၊ လန်ဒန်မြို့တော်များနှင့်တူညီကြောင်း"စသည်ဖြင့် ရေးသားခဲ့သည်။

မြောက်ဦးခေတ်တွင် ရခိုင်စာဆိုတော်ကြီးများ ဖြစ်ကြသော အဒူမင်းညို၊ ဥဂျီပုံတို့ ပေါ်ထွန်းခဲ့၏။ လက်ရုံးရည်၊ နှလုံးရည်နှင့်ပြည့်ဝသည့်မဟာပညာကျော်၊ ဝိမလ၊ ပညာဝံသ၊ ငလက်ရုံး စသည့်အမတ်ကြီးများ ထွက်ပေါ်ခဲ့သည်။ ဘုရားအဆူပေါင်း ရှစ်သောင်းရှိသော ရှစ်သောင်းတန်ဆောင်း၊ ကိုးသောင်းတန်ဆောင်း စသော ဘာသာ၊ သာသနာရေးဆိုင်ရာ ဘုရားကျောင်းကန် စေတီပုထိုး မရေမတွက်နိုင်လောက်အောင် တည်ထားကိုးကွယ် ဆည်းကပ်ခဲ့ကြသည်။ ကောဇာ ၇၉၂ မှ ၁၁၄၆ ထိ မင်းဆက်ပေါင်း ၄၈ ဆက်၊ မြို့သက်(၃၅၄)နှစ်တိုင်အောင် မြို့သက်ရှည်ကြာခဲ့သည်။

ယခုအခါ တော်လှန်ရေးအစိုးရသည် နန်းမြို့ရိုးများကို ပြုပြင်၏။ ဘုရား၊ တန်ဆောင်း၊ စေတီပုထိုးစသော ရှေးဟောင်းအမွေအနှစ်ပစ္စည်းများကို လိုအပ်သလို ကာကွယ်မှုများ ပြုပြီး ပြုပြင်ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက်ထားသည်။

ကျမ်းကိုးစာရင်း
ရခိုင်မြို့တည် ပိသုကာကျမ်း။
ဝါးကျောင်းဆရာတော်၏ ရခိုင်ရာဇဝင်လင်္ကာ။
မြို့တည်လင်္ကာ။
မှောက်တော်ချောင်း။
ဦးစက္ကိန္ဒနှင့်မာန်အောင်ပီယရေး ရခိုင်ယဉ်ကျေးမှုများ။

အနားသောက်ချေ(စစ်တွေ)